

Пише: Иван Чоловић
петак, 18 април 2008 23:06

Можда ће се једнога дана пред задивљеним погледима посетилаца Београда, посебно оних који главном граду Србији прилазе са Севера, уздизати велелепна грађевина, која ће се звати Кула Балкана, јер ће то бити највиша зграда на нашем полуострву. Предлог да се подигне једна оваква колосална зграда, односно кула, изнео је грађевински предузимач и књижевник Игор Иванович, у књизи «Култура и идентитет. Поглед здесна», коју је недавно објавио издавачки центар часописа «Нова српска политичка мисао». Иванович је предложио да Кула Балкана буде изграђена у Новом Београду, негде између хотела «Хајат» и реке Саве, а изнео је и идеју о визуелној симболици куле. «Било би идеално», каже он, «да Кула Балкана симболички стоји на постољу које асоцира на опанке, а да на врху носи симболичку шајкачу».

Коју би поруку добили гости Београда, угледавши ову грандиозну кулу у опанцима и са шајкачом? «Тиме бисмо показали», објашњава Иванович, «да знамо да ценимо наше најбоље традиционалне симболе и да смо вечно захвални покољењима која су гинула носећи их за слободу данашње Србије.» Ништа ново. Знамо да опанак и шајкача, а понекад и гуњ и шубара, јелек и марама, прслук и чакшире, рало и волови, шило за огњило, суве шљиве и ораси и сличне ствари одавно служе родољубивим становницима српских градова да покажу да се нису отуђили од села и народа, да им не пада на памет да се безосећајно урбанизују. Хоћемо у град, али не без опанака, поручују они.

Међутим, омаж селу и прецима ипак не би био најважнија порука Ивановичеве Куле Балкана, односно њене визуелне симболике. Већи значај он придаје једној другој сугестивној симболичкој поруци с којом би ова кула у опанцима дочекивала госте Београда. То је порука да је наш главни град највећи и најмоћнији културни центар на Балкану. Кула би, каже Иванович, била «нови будући симбол који би главни град требало да подигне зарад транспарентности своје културне моћи на Балкану».

У ствари, подизање Куле Балкана само је део много амбициознијег пројекта који је аутор ове књиге назвао «Нови српски културни пут». Ту је реч, објашњава он, «о постављању нове националне и државне стратегије у култури». Основу те нове стратегије чини идеја да је данас неопходно да Србија одустане, бар привремено, од тога да се за утицај и територије бори у рату, јер је, тако радећи, не тако давно доживела разочарање и претрпела пораз. Уместо борбе на бојном пољу, наша држава треба да води непошtedну борбу на пољу културе, односно – како се Иванович изразио – «неку врсту тоталног Културкампа».

То не би била демобилизација, далеко од тога. Истурање културе на прву линију фронта српске борбе овде се предлаже као престојавање националних снага и њихово припремање за нову офанзиву, али с новом, паметнијом стратегијом. Јер, ако је тачно да је Србија у недавним ратовима потрошила барут и муницију и уопште војно ослабила, то не значи да сад треба да одустане од борбе. Што би одустајала, кад је њен културно-борбени потенцијал остао неокрењен, кад се у српској култури и даље крију изузетно моћна и досад недовољно искоришћена средства за вођење успешне, победничке борбе. Наша култура је у ствари једно огромно складиште џебане за коју је Ивановић смислио прикладно име: «духовна муниција». Зато Србија више неће слати војску да заузима неку територију, него ће у будуће то бити задатак српског духа. «А изнад такве, без зрна барута освојене територије - објашњава Ивановић – лебди дух, као невидљиви 'окупатор', који неприметно улази у све поре свакодневног живота и креира животни стил појединца».

Разрађујући стратегију овог Културкамфа, Србија треба да има на уму искуство великих земаља, односно – каже Ивановић – «да се угледа на велике светске државе на њиховом путу очувања властитих култура и потоњих културних инвазија, помоћу којих су притајено шириле подручја својих интереса». Али у плановима сопствене културне инвазије – саветује даље Ивановић државу Србију – треба бити реалан и одсустати од брзоплетих и преурањених покушаја да се културно покори цео свет, већ се треба усмерити на освајање само једног његовог дела, то јест Балкана. «Србија мора», препоручује Ивановић, «да имитирајући понашање великих држава у глобалној утакмици, оствари пресудан утицај на суседне културе у свом малом свету, на културној планети Балкан», односно, прецизира он, «да постане централна културна империја у региону».

Ту не би тебало да буде неких већих проблема. Ево зашто. Најпре, од свих земаља нашег региона - подсећа нас аутор књиге «Култура и идентитет» - једино је Србија развила аутентичну, у балканском тлу укорењену културу, културу самониклог народног генија. Сада је само потребно да наша држава схвати стратешку вредност такве културе, да увиди да је то оно чиме се данас осваја свет. Србија – каже Ивановић – «треба храбро да понесе балкански заставу културе на којој би писало: 'Добродошли у земљу барбарогенија'», јер се основне вредности овог региона које буде интересовање огледају само у аутентичности и оригиналности». Офанзиви српске барбарогенијске културе иде на руку - анализира даље Ивановић - то што се наши суседи скоројевићки ограђују од Балкана, што се њихове културе свде на - како се он изразио - «гротескне покушаје да симулирају културу великих и мало сродних нација». Међутим, према његовој прогнози, наше комшије неће моћи дуго да се задовољавају културним сурогатима, па зато и неће пружити озбиљнији отпор експанзији српске културе. Она ће им помоћи да нађу себе, односно да приме хостију балканског барбарогенијског

идентитета којом ће их Србија причестити.

Наравно, Српска културна империја не може да настане брзо и одједном. Културкамф да, али културни Блицкриг не долази у обзир. Мора се планирати инвазија у неколико етапа. Најпре ваља кренути у освајање Републике Српске и околних држава где има Срба, и то – наглашава Ивановић – «с акцентом на Црну Гору». Онда би се експанзија ширила даље, према другим народима, најпре према онима са којима – каже Ивановић – «имамо сродности, било крвне, било религијске, било цивилизацијске». Али, то не би била и крајња граница простора који би заузела Српска културна империја. У њој би се нашли, прецизира аутор пројекта, и «сви преостали народи у региону с којима, хтели или не, делимо исту судбину и низ сличности». Дакле, Српска културна империја била би већа и од најсмелије замишљене територије Велике Србије. Па ви сад видите, вреди ли порадити на томе?

Можда вам је ипак тешко да прихватите ове Ивановићеве идеје о српском империјалном Културкамфу? Можда сте према њима резервисани већ и због тога што је човек који их је смислио по занимнају грађевински предузимач, дакле без формалне квалификације за теме о којима овде пише. Грађевински радник без озбиљног образовања, па није ни чудо што гради куле у опанцима - рећи ће неко. Међутим, Ивановићев издавач је, нема сумње, предвидео да може бити и оваквих реакција. Ангажовао је политиколога Мишу Ђурковића, дакле једно стручно лице, да напише поговор, који ће читаоцу помоћи да лакше схвати и прихвати ово, како и сам писац поговора каже, «крајње необично штиво». Он полази управо од интригантног податка да аутор није академски грађанин по професији, него предузетник у грађевинским пословима. Али Ђурковић тај податак не помиње да би од нас тражио да не судимо сувише строго Ивановићевом аматерском, али ипак оригиналном резонувању. Он нас уверава да је ова књига о српској култури и идентитету изузетно вредна не упркос ауторовом занимању, које га чини формално неквалификованим за ту тему, него управо захваљујући његовом занимању. Позива нас да схватимо да - кад је реч о размишљању о култури и идентитету, а богме и о свему другом - рад на грађевинском плацу у ствари човека ставља у привилогован положај у односу на мислиоце с академским образовањем, али без грађевинског искуства. «Аутор ове књиге», пише Ђурковић, «по основној вокацији је предузетник у грађевинским пословима, дакле човек који гради зграде и куће у којима људи могу да живе и да стварају своје потомство. Попут свих грађевина, и његова мисао и виђење света које се у књизи представља дубоко је утемељено у земљи, искуству, традицији. Његова мисао не долази од апстракције и логичких форми, већ из чврстине свакодневног живота обележеног радом, стварањем нове вредности, из мучнине човека забринутог за судбину своје земље, оне коју су нам дедови и очеви оставили на бригу.»

Ова стручна рецензија, овај стручни сертификат, сигурно ће допринети лакшем

разумевању и већем уважавању Ивановићевих идеја о српском Културкамфу. На пример, неки од оних који су пожурили да се насмеју његовом предлогу да се у Београду изгради Кула Балкана у опанцима, мало ће се замислити а можда и постидети кад у овом поговору виде да један реномирани политиколог, какав је несумњиво Миша Ђурковић, мисли да је то - како се изразио - «сјајна идеја».

Али, отпора да се призна вредност ове и других Ивановићевих идеја сигурно ће и даље бити. И то знатног. Јер многи људи у Србији данас нису спремни да прихвате велике мисли које се спонтано рађају из контакта са земљом, на пример из контакта грађевинског предузимача с плацем. То Ђурковић зна, а зна и зашто. Зато што се на ствари културе у Србији искључиво гледа слева. «Владавина радикално левичарског и титоистичког модела у култури» - жали се он – «достигла је, нажалост, мамутске размере у постмилошевићевско доба». А истина, посебно она о култури, традицији, земљи, дедовима и очевима - ваљда ћемо једном то схватити! - може да се види само кад се гледа здесна. Утолико је већи значај Ивановићеве пионирске књиге, која показује шта се све у култури може учинити кад се на њу гледа с те стране. Њеног аутора је удесно и увис, то јест до висина аутентичног мишљања без јалових апстракција, гурнуо сам живот. Али да ће се наћи ту, то јест десно и у висинама, могу да се надају и професионални мислиоци. Под једним условом: да прихвате да је њихова улога у томе да нам покажу беду апстрактног и логичког мишљења и да нас поведу даље, у ментални простор апстракцијама непосредоване мудрости, на пример, оне рођене у глави једног грађевинара. Трагајући за природном честитошћу и мудрошћу, неки мислиоци минулих времена открили су Доброг Дивљака, затим Доброг Сељака и, најзад, Племенитог Гољу, Пролетера. Данас мислиоци здесна окупљењи око часописа «Српска политичка мисао» дају крупан допринос историји тог трагања. Њихово откриће, њихов јунак, зове се Добри Грађевинар.

Емисија Пешчаник, 18.04.08.